

FINNMARK FYLKESKOMMUNE
FINNMÁRKKU FYLKKAGIELDA

REGIONALT HANDLINGSPROGRAM FOR IDRETT, FYSISK AKTIVITET OG FRILUFTSLIV 2016 - 2020

Innhold

1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn	3
1.2 Klargjøring av begreper	3
2.0 Status, trender og utfordringer	5
2.1 Fysisk aktivitet.....	5
2.2 Friluftsliv	6
2.2.1 Deltakelse i friluftslivsaktiviteter blant ungdom 16-19 år i Finnmark	7
2.3 Idrett	8
2.3.1 Idrettsanlegg i Finnmark.....	10
3.0 Integrering og tilrettelegging	15
3.1 Minoriteters deltakelse	15
3.2 Personer med nedsatt funksjonsevne.....	16
4.0 Prinsipper for tildeling av spillemidler	17
5.0 Handlingsprogram med mål, strategi og tiltak	19
6.0 Litteraturliste	20

1. Innledning

I desember 2014 vedtok fylkestinget i sak 45/14 nye regionale kulturstrategier for Finnmark 2015 – 2020. Kulturstrategiene gir overordnede og kulturpolitiske føringer for strategier og tiltak i Finnmark. I de regionale kulturstrategiene fremgår det at Finnmark fylkeskommune har påtatt seg ansvaret med å utarbeide et regionalt handlingsprogram for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

1.1 Bakgrunn

Handlingsprogrammet tar utgangspunkt i følgende overordnede dokumenter og planer:

- Stortingsmelding nr. 26 (2011 – 2012)
«Den norske idrettsmodellen».
- Stortingsmelding nr. 19 (2014 – 2015)
«Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter».
- Regionale kulturstrategier for Finnmark 2015 – 2020.

I arbeidet med å utarbeide handlingsprogrammet har en arbeidsgruppe bestående av representanter fra Alta, Båtsfjord og Vadsø kommune, samt Finnmark idrettskrets og Forum for natur og friluftsliv Finnmark, og fagpersoner fra fylkeskommunens administrasjon deltatt. Handlingsprogrammet ble presentert for kommunene under kommuneforum i slutten av september og det har vært mulighet for å gi tilbakemelding på forslaget frem til slutten av oktober 2015.

Formålet med et regionalt handlingsprogram: et omforent og regionalt grep på stimulering til idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Dokumentet har et hovedfokus på rammebetingelsene og virkemidlene for idrettens og friluftslivets felles utfordringer i Finnmark. Handlingsprogrammet skal være et styringsverktøy for å gjennomføre regional politikk innen idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Dette innebærer at handlingsprogrammet skal legges til grunn for vurderinger, prioriteringer og politiske vedtak som fattes.

Statlig politikk på området

Statens overordnede mål med idrettspolitikken kan sammenfattes i visjonen *idrett og fysisk aktivitet for alle*. Det innebærer at staten gjennom sitt virkemiddelbruk skal legge til rette for at *alle som ønsker det*, skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet. Den viktigste forutsetningen for dette er satsing på anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Det er viktig og nødvendig at det foretas behovsvurderinger på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. I den forbindelse er det viktig for staten å fremheve at de viktigste målgruppene for bruk av spillemidler til idrettsformål er barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år). I tillegg vil staten legge til rette for at personer med nedsatt funksjonsevne skal kunne delta i idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv ut fra sine ønsker og forutsetninger. Det er også et mål å legge til rette for at personer som i dag er fysisk inaktive, kommer i gang med aktivitet.

1. Alle som ønsker det skal ha mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet.
2. Legge til rette for at det skal være tilnærmet lik tilgang på anlegg for befolkningen, uavhengig av bosted.
3. Anlegg skal være tilgjengelig for flest mulig gjennom hovedløsningen, slik at det ikke er behov for tilpassning, sær løsninger eller tilleggsløsninger.
4. Sentrale målgrupper er barn, ungdom, personer med nedsatt funksjonsevne, inaktive og personer med innvandrerbakgrunn.
5. Alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet.

1.2 Klargjøring av begreper

Nedenstående begreper er hentet fra Kulturdepartementets stortingsmelding 26 (2011-2012) *Den norske idrettsmodellen* og fra Klima- og miljøverndepartementets stortingsmelding 39 (2000-2001) *Friluftsliv – ein veg til høgare livskvalitet*.

Idrett

Med idrett forstås aktivitet i form av trening eller konkurranse i den organiserte idretten.

Fysisk aktivitet

Med fysisk aktivitet forstås egenorganiserte trenings- og mosjonsaktiviteter, herunder friluftsliv og aktiviteter preget av lek.

Friluftsliv

Klima- og miljøverndepartementet definerer friluftsliv som opphold og fysisk aktivitet i friluft, i fritiden, med sikte på

miljøforandring og naturopplevelser. Kulturdepartementet har valgt å la friluftsliv inngå i begrepet fysisk aktivitet. Finnmark fylkeskommune ønsker å ha friluftsliv som eget begrep for å tydeliggjøre hvor viktig friluftslivet er for fysisk aktivitet og folkehelse.

Idrettsanlegg

I spillemiddelordningen opererer Kulturdepartementet med følgende klassifisering av idrettsanlegg:

- Nærmiljøanlegg
- Ordinære anlegg
- Nasjonalanlegg

Med *nærmiljøanlegg* menes anlegg eller område for egenorganisert fysisk aktivitet, hovedsakelig beliggende i tilknytning til bo- og/eller oppholdsområder. Med *nærmiljøanlegg* menes kun utendørsanlegg. Anleggene eller områdene skal være fritt allment tilgjengelige for

egenorganisert fysisk aktivitet, primært for barn og ungdom, men også for lokalbefolkningen for øvrig.

Ordinære anlegg er de tilskuddsberettigede anlegg som fremgår av Kulturdepartementets publikasjon V-0732 *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet*. De ordinære tilskuddsberettigede anleggstypene er i hovedsak nært knyttet til konkurranse- og treningsvirksomhet for den organiserte idretten. De tekniske krav til mål og utforming av anleggene tar utgangspunkt i konkurransereglene til det enkelte særforbund.

Nasjonalanlegg er idrettsanlegg som tilfredsstiller tekniske og funksjonelle standardkrav for avvikling av relevante og internasjonale mesterskap og konkurranser. Ordningen er meget begrenset, og det er Kulturdepartementet som etter uttalelse fra Norges idrettsforbund og olympiske og paralympiske komité (NIF) som gir et anlegg denne statusen.

2.0 Status, trender og utfordringer

2.1 Fysisk aktivitet

Fysisk aktivitet gir store helsefordeler gjennom hele livsløpet og anses som en viktig del av folkehelsearbeidet. Det legger grunnlaget for vekst og positiv utvikling hos barn og ungdom, motvirker helseskadelig vektøkning og øker sjansene for en sunn alderdom. Fysisk aktivitet må derfor være en naturlig del av sentrale oppvekstarenaer som barnehage og skole, samtidig som fritidstilbud og nærmiljøer må gi muligheter for både organisert og spontan lek og fysisk utfoldelse.

Befolkningens fysiske aktivitet viser en negativ trend, også for barn og unge. Til tross for at nordmenn bruker mest tid i Europa på idrett og friluftsliv, er vi samtidig blant de minst aktive dersom en ser på samlet aktivitet gjennom dagen. Selv om mange trener oftere, hardere og mer enn tidligere, og tre av fire oppgir å trene eller mosjonere minst en gang i uka, har den generelle utviklingen gått i negativ retning. Årsaken er at en stadig større del av dagen brukes til stillesitting og at økt treningsaktivitet dessverre ikke kompenserer for manglende hverdagsaktivitet. Stille-

sittende arbeid, høy andel og bruk av biler og økt medie- og kommunikasjonsbruk er eksempler på faktorer som har medvirket til redusert aktivitetsnivå.

Drøyt 2,5 millioner mennesker i den norske befolkningen oppfyller ikke de helsemessige anbefalingene om fysisk aktivitet. Samtidig øker stillesittingen i alle aldersgrupper. Voksne bruker i gjennomsnitt drøyt ni timer (60 %) av våken tid i ro. 15-årige gutter tilbringer 70 % av våken tid til stillesitting, bla. foran PC og mobil, opptatt med spill og sosiale medier. Med unntak av de yngste barna er det fysiske aktivitetsnivået i befolkningen urovekkende lavt. Det er sosialt skjevfordelt og viser negativ utvikling. Det er et dramatisk fall i aktivitetsnivå fra 9-års alder til 15-års alder. Bare halvparten av 15-åringene oppfyller anbefalingen om minst én time daglig fysisk aktivitet. Norske 15-årige gutter er blant de minst fysisk aktive i Europa. Det er kun én av fem voksne som oppfyller myndighetenes anbefalinger om 30 minutter daglig fysisk aktivitet. Hovedutfordringen er å få befolkningen generelt til å bevege seg mer (Helse- og omsorgsdep. - Folkehelsemeldingen, 2014-2015).

Aking i fjellet.

Foto: Lars Krempig

Eldre og personer som i dag er inaktive er spesielt avhengig av bolignære områder for rekreasjon og fysisk aktivitet. Det er viktig å forstå hva som kan skape barrierer for og eller motivere til fysisk aktivitet utendørs. God belysning, strødde veier, skilting og gode gangveier er noen stikkord. Til grunn for anleggsutviklingen bør det være en sammenheng mellom alderssammensetningen og behov i ulike aldre. For eldre mennesker betyr eksempelvis merkede løyper med benker og rasteplasser mye (Helse- og omsorgsdep. - Folkehelsemeldingen, 2014-2015).

Det er nylig gjort studier av grunnskoleelevers fysiske aktivitetsnivå, aktivitetsmønster og aktivitetsvaner i fire samiske majoritetskommuner i Finnmark. Studiene indikerte at en høy andel av 6-åringene (82 %) tilfredsstilte anbefalinger for fysisk aktivitet og redusert stillesitting. For 9- (66 %) og 15-åringene (40 %) var andelen betydelig lavere. Guttene hadde et høyere gjennomsnittlig aktivitetsnivå enn jentene. Det var signifikant større andel som nådde anbefalingen blant de som brukte mindre enn to timer på skjermaktiviteter, sammenlignet med elever som brukte mer tid foran skjermen. Andelen av dagen som inaktiv var stor, spesielt for 15-åringene. Sammenlignet med nasjonale undersøkelser av fysisk aktivitet er barn og ungdom i de fire kommunene mindre fysisk aktive. Det var av stor betydning å være medlem i idrettslag. Elevene i de samiske majoritetskommunene hadde høyere prosentandel enn på landsbasis når det gjelder medlemskap i den organiserte idretten. Resultatene av denne kartleggingen er viktig kunnskap for å kunne tilrettelegge og iverksette tiltak for å øke det totale aktivitetsnivået blant barn og ungdom i Finnmark. Selv om studiene bare omfavner fire kommuner, så gir studiene et bilde av trender og utviklingen for hele fylket. Lav deltakerandel på kun 43,5 % anses som en svakhet ved studiene (Bøthun, 2015; Johansen, 2015).

2.2 Friluftsliv

Friluftsliv har en særstilling som fritidsaktivitet i den norske befolkningen. På nasjonalt nivå er gåing den vanligste

Lavvo utenfor fylkeshuset.

Foto: Susanne Wasa Hagen

fysiske aktiviteten i alle aldersgrupper, og fotturer i skog og mark er den suverent største aktiviteten som to tredeler av befolkningen driver med. Fysisk aktivitet og friluftsliv i naturen og nærmiljøet skårer høyest når folk blir spurt om hva de ønsker å gjøre mer av. Turgåing er også den aktiviteten som har potensial for å aktivisere dem som i dag er for lite fysisk aktive. Attraktive turveier og merkede turs-tier i nærmiljøene, i områder nær boliger og bebyggelse og fra utfartssteder senker terskelen for å gå tur (Helse- og omsorgsdep. - Folkehelsemeldingen, 2014-2015).

Gjennom å gjøre områder lettere tilgjengelig og sørge for bedre informasjon og skilting, vil det bli mer attraktivt med friluftsliv i nærmiljøet. Kort avstand til en turløype er spesielt viktig for mennesker som er lite fysisk aktive. Eldre, barn i følge med voksne og mennesker med nedsatt funksjonsevne har liten aksjonsradius fra hjemmet, og de er derfor avhengige av bolignære områder og anlegg for rekreasjon (Helse- og omsorgsdep. - Folkehelsemeldingen, 2014-2015).

I Finnmark er det variert natur som byr på gode muligheter for å drive friluftsliv til sjøs, langs vann og vassdrag, i skogen, på vidda, til fjells samt i naturområder ved tettbygde strøk. Terrenget egner seg både til jakt og fiske, ski- og snøscooterturer, hundekjøring, vandreturer, sykkelturner og bærplukking.

Finnmark kjennetegnes for sine flotte viddelandskap milevis med urørt natur og flere av Europas beste lakseelver. De gode mulighetene for friluftsliv er for mange en viktig trivselsfaktor. I Finnmark behøver man ikke dra langt for å komme seg på tur. Mange steder er det bare å gå ut døra.

I henhold til forskning på friluftsliv befinner vi oss i en brytningstid mellom allmenngjøringsprosesser og differensieringsprosesser. Stadig større deler av befolkningen deltar og flere typer friluftaktiviteter vokser frem. Styrkeforholdet mellom aktivitetstypene er i ferd med å endres ved at nye former for fritidsmaterieell har skapt grunnlag for valg av en rekke moderne fritidsaktiviteter blant ungdom. Rekrutteringen har gått ned i enkelte av de tradisjonelle aktivitetene som fot- og skiturer. Frafaller blant ungdom for aktiviteter som skiturer, fisketurer, bær- og sopplukking og ro- og padleturer har vært omfattende. I tillegg ser det ut til at aktiviteter som fotturer og jakt også er i ferd med å bli omfattet av denne nedgangen (Odden, 2008).

Andre funn viser at de store folkeaktivitetene har økt, hvor fotturer i skog og mark er blitt en mer sosialt utbredt aktivitet i befolkningen. Utover 90-tallet ser man en tendens til at de eldre oftest går fotturer i fjellet. For alle høstingsaktivitetene – jakt, fiske med stang og fiske med snøre – er det en relativ stabil andel av befolkningen som deltar. For alder og utdanning ser det ut til at de sosiale forskjellene er relativ små. Når det gjelder jakt og fiske er det betraktelig flere menn som deltar. Stadig flere sykler og

Starten av Finnmarksloppe.

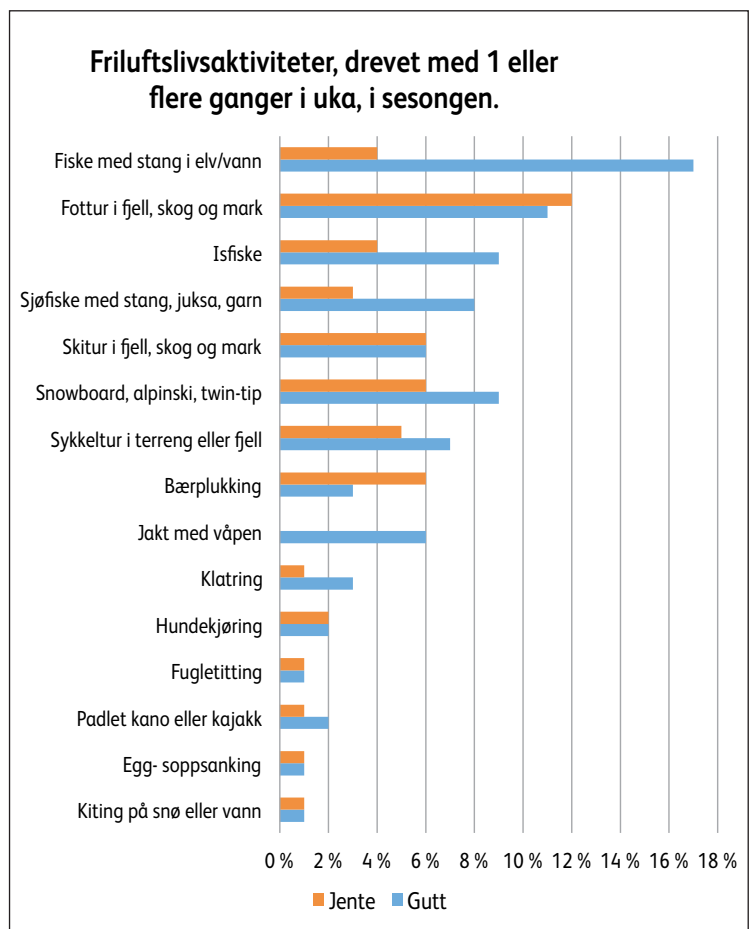
Foto: Signe Henriksen

det er en klar økning i andelen som driver langrenn. Jogging har i hele perioden vært en mannsdominert aktivitet, men det kan se ut som om gapet mellom menns og kvinners løpeaktiviteter er i ferd med å minske. Klatring er en relativt marginal friluftslivsaktivitet, men er en av livstilsaktivitetene der økningen har vært mest dramatisk. Det har i hele perioden vært en overvekt av menn hvor de yngste har vært mest aktive (Rafoss & Seippel, u.å).

Friluftslivsaktiviteter har en langt større oppslutning blant 15-20 åringer i dag enn for 25 år siden. Det har vært en markant økning i andelen som går skitur, fotturer på fjell, vidde, skog og mark. Og det er fortsatt vekst i aldersgruppen som løper og går på ski. I perioden 2000 – 2013 er andelen ungdom som driver med håndball og fotball halvert. Som følge av utviklingen og tendensene i vårt fylke, vil funnene fra studien være representative for Finnmark.

2.2.1 Deltakelse i friluftslivsaktiviteter blant ungdom 16-19 år i Finnmark

Selv om mange unge i dag fristes mer av aktiviteter innendørs enn av aktiviteter i naturen, viser funn fra ferske studier (Rafoss & Hines, u.å.; Johnsen, 2015) at en stor andel av ungdom i Finnmark deltar på friluftslivsaktiviteter, både høstingsaktiviteter og nyere fremtredende aktiviteter. Empirien i studiene ble samlet inn gjennom en spørreundersøkelse blant elever på alle videregående skoler i fylket i 2014. Utvalget i denne undersøkelsen utgjorde 1819 ungdommer i alderen 15 – 19 år.

Figur 1: Deltakelse i friluftslivsaktiviteter blant ungdom 16-19 år i Finnmark (Rafoss & Hines, u.å.).

Sammenlignet med ungdom i resten av landet interesserer ungdom i Finnmark seg i større grad for jakt og fiske. Figur 1 viser i kronologisk rekkefølge hvilke friluftslivsaktiviteter som har størst oppslutning blant ungdom i Finnmark. Spesielt fiske med stang i elv og vann og isfiske har stor deltakelse. De nye og fartsfylte friluftaktivitetene har med noen unntak lav deltakelse, men vokser raskere sammenlignet med de tradisjonelle aktivitetene. Snowboard og skikjøring har stor deltakelse, mens det er sykkelture i terreng og fjell som har størst deltakervekst i forhold til nasjonale undersøkelser. Svært få opplyser at de driver med hundekjøring, kano, kajakk og klatring, selv om dette er aktiviteter med lang historisk fartstid. Kiting på vann eller snø er også en ny fremtredende aktivitet som ikke har slått helt til ennå. Aktiviteten har eksempelvis lavere deltakelse enn hundekjøring. Følgende presenteres to tabeller som sammenligner samisk og norsk ungdom i Finnmark.

Tabell 1: Andel som utøver friluftaktiviteter minst én gang i uka etter etnisk bakgrunn og kjønn (Rafoss & Hines, u.å.)

Tradisjonelle friluftaktiviteter					
	Etnisk bakgrunn		Kjønn		Alle
	Norsk	Samisk	Gutt	Jente	
Fottur i skog, fjell og mark	10.5 %	13.7 %	11.4 %	11.5 %	11.5 %
Hundekjøring	1.0 %	3.0 %	1.4 %	1.9 %	1.6 %
Sykkelstur i terreng eller fjell	4.6 %	7.2 %	6.8 %	4.1 %	5.4 %
Skiturer i skog, fjell og mark	5.9 %	6.5 %	5.8 %	6.4 %	6.1 %

Den vanligste av de tradisjonelle friluftslivsaktivitetene er fottur i skog, fjell og mark, mens det er en forholdsvis liten andel som driver med hundekjøring. Det er gjennomgående en litt høyere andel blant samisk ungdom som driver med disse aktivitetene enn blant norsk ungdom. Det er allikevel bare når det gjelder hundekjøring og sykling i terreng eller fjell at denne forskjellen er signifikant. Vi finner videre at sykling i terrenget og i fjellet er litt mer utbredt blant gutter enn blant jenter.

Tabell 2: Andel som utøver ulike tradisjonelle høstingsaktiviteter minst én gang i uke etter etnisk bakgrunn og kjønn (Rafoss & Hines, u.å.)

Høstingsaktiviteter					
	Etnisk bakgrunn		Kjønn		Alle
	Norsk	Samisk	Gutt	Jente	
Jakt	3.0 %	6.2 %	7.9 %	0.4 %	4.0 %
Fiske i elv	8.0 %	16.6 %	17.7 %	4.2 %	10.7 %
Sjøfiske	4.0 %	8.6 %	8.1 %	3.0 %	5.5 %
Isfiske	4.9 %	12.7 %	10.3 %	4.7 %	7.4 %
Eggsanking	0.2 %	2.6 %	0.9 %	1.1 %	1.0 %
Bærplukking	3.4 %	7.1 %	3.7 %	5.4 %	4.6 %

Det er en signifikant høyere andel blant samisk ungdom enn blant norsk ungdom som driver med de tradisjonelle høstingsaktivitetene. For tre av høstingsaktivitetene er det tydelige kjønnsforskjeller. Guttene går oftere på jakt og fisker, både i elv og på isen.

Studiene viser at finnmarkinger i stor grad deltar på ulike friluftslivsaktiviteter. For å bygge videre på den positive utviklingen er vi nødt til å legge til rette for aktivitet, også i friluftslivet. Fysisk tilrettelegging i form av opparbeiding og merking av stier, preparering av skiløyper, opparbeidelse av bålplasser, gapahuker, bade- og fiskeplasser, bygging av turhytter, m.m. er alle viktige tiltak for å motivere befolkningen til å utøve friluftsliv. Spillemiddelordningen og andre tilskuddsordninger er nyttige hjelpemidler hvor deler av tiltakene finansieres gjennom statlige midler.

2.3 Idrett

Idretten er en arena der befolkningen kan drive trening og konkurranser som sikrer gode opplevelser og god helse. I mange sammenhenger er idretten en viktig bidragsyter i det norske samfunnet. Den aktiviteten som hver eneste dag gjøres gjennom idrettslag er det største og viktigste bidraget fra idretten til samfunnet. Det er også verdt å nevne den tilleggsverdien idretten gir gjennom sosialt fellesskap, dugnadsånd og frivillig arbeid.

Norsk idrett bygger på frivillighet som er helt avgjørende for at befolkningen skal få et godt og variert tilbud. Det offentlige legger forholdene til rette for frivillig engasjement og innsats.

Et aspekt ved idretten er gleden ved mestring, men også øvelse og trening av kroppen til et ferdighetsnivå som er på nasjonalt og internasjonalt nivå. Toppidretten har derfor også sin naturlige plass i et bredt og omfattende kulturbegrep. I Finnmark skal vi ha en sterk og levedyktig bredde og dyktige toppidrettsutøvere.

Idrettsaktiviteten i Finnmark er stor. Antall medlemskap i idretten har siden år 2000 økt fra vel 18 000 til over 29 500 medlemskap fordelt på 206 aktive lag per 31.12.2014. Dette utgjør nesten 40 % av befolkningen, noe som er over landsgjennomsnittet. I de fleste kommuner har medlemsoppslutningen holdt seg stabilt, mens enkelte har hatt større variasjoner. Alta har eksempelvis hatt en jevn økning før det gikk ned i 2014. Selv om medlemstallene har økt jevnlig de siste årene, er det altfor mange unge som forlater idretten.

Alle kommuner i Finnmark har registrerte idrettslag. Det vokser stadig frem nye idretter i fylket, og vi har i dag nærmere 40 sær-idretter. Finnmark har mange idrettslag i forhold til antall medlemskap sammenlignet med resten

av landet. Dette er utfordrende med tanke på å rekruttere frivillige til tillitsverv og til drift av lagene, spesielt med tanke på vår infrastruktur med store avstander. Samtidig er det behov for økt trenerkompetanse og bevisstgjøring rundt barne- og ungdomsidrettens verdigrunnlag. Ungdom må også få større innflytelse på sin egen aktivitet

Studien av Rafoss og Hines indikerte at aktiviteter i idrettslag ikke har høyest oppslutning blant ungdom i Finnmark. De mest benyttede aktivitetene i treningsammenheng er treningssenter og trening på egenhånd. Dette følger et mønster vi finner igjen på landsbasis hvor treningssentrene har overtatt som den mest benyttede siden år 2000 (Rafoss & Breivik, 2012; Breivik, 2013).

Det offentlige rolle og ansvar er å sikre at idretten har rammebetingelser som gjør det mulig å drive idrett på frivillig basis. Det handler både om anlegg, økonomi og kompetanse. Idretten må derfor gis rammebetingelser som gjør aktivitetene tilgjengelig for alle. Tilrettelegging av anlegg og arenaer for idrett er viktig, på samme måte som tilrettelegging for aktiviteter i naturen.

Nedenfor følger tabeller og figurer med statistikk over idretten i Finnmark.

Tabell 3: Medlemmer i % av folketall (Finnmark idrettskrets).

Kommuner	Medlemstall 2014	Folketall pr. 31.12.14	% av folketall
Karasjok	2125	2698	78,70 %
Nesseby	556	919	60,50 %
Loppa	589	1027	57,30 %
Kvalsund	581	1051	55,20 %
Porsanger	2124	3963	53,50 %
Sør-Varanger	4654	10090	46,10 %
Tana	1287	2883	44,60 %
Alta	8551	19822	43,10 %
Lebesby	489	1341	36,40 %
Vardø	746	2119	35,20 %
Hasvik	348	1037	33,50 %
Vadsø	2065	6223	33,10 %
Båtsfjord	717	2207	32,40 %
Nordkapp	970	3213	30,10 %
Berlevåg	308	1057	29,10 %
Hammerfest	2648	10287	25,70 %
Måsøy	262	1241	21,10 %
Kautokeino	599	2931	20,40 %
Gamvik	140	1098	12,70 %
Totalt	29759	75207	39,40 %

Tabellen viser medlemstallet i prosent av folketallet. Den gir et tydelig bilde av hvor aktiv befolkningen er i den organiserte idretten rundt i Finnmark. Karasjok topper listen med 78,70 % av befolkningen som er medlem. Den høye prosentatsen skyldes mange medlemskap i golfklubben med tilhørighet utenfor Karasjok.

Feltritt.

Foto: Finnmark idrettskrets.

I fem kommuner er det over 50 % av innbyggerne som er medlem i idrettslag. Sett i lys av antall innbyggere, er dette forholdsvis små kommuner. I den andre enden av skalaen er det faktisk fem kommuner med medlemsprosent under 30 % (én stor kommune, én innlandskommune og tre små kystkommuner). Gamvik er helt nede på 12,70 %. Utviklingen i medlemskap i forhold til folketall de siste fem årene er positiv, hvor medlemstallet stiger parallelt med økningen i folketallet. Det har verken vært noen dramatisk nedgang eller oppgang. Medlemstallene har i gjennomsnitt økt med ca. 400 nye årlige medlemskap.

Tabell 4: Aktivitetstall alle idretter 2014 (Finnmark idrettskrets).

Særidretter	Antall medlemmer	Særidretter	Antall medlemmer
Fotball	5908	Styrkeløft	176
Ski	4053	Fleridrett	163
Golf	2192	Skøyter	122
Håndball	1976	Hundekjøring	110
Gymn./turn	1306	Bordtennis	98
Svømming	1201	Judo	91
Motorsport	968	Dykking	89
Sykling	950	Volleyball	85
Friidrett	751	Luftsport	67
Kampsport	714	Ishockey	54
Ridning	641	Vektløfting	48
Bryting	596	Padling	46
Bandy	487	Boksing	38
Badminton	358	Biljard	19
Skiskyting	346	Casting	15
Skyting	270	Dans	12
Orientering	263	Triathlon	7
Klatring	206	Bueskyting	4

Tabell 4 gir et bilde over aktivitetstall i de ulike sær-idrettene i Finnmark. Fylket som helhet tilbyr et bredt spekter av idretter. Idrettene med flest medlemmer er fotball, ski, golf og håndball. Aktivitetstallene er en sentral faktor i utviklingen av idrettsanlegg i fylket. Aktivitets-

Svømmere i Karasjok.

Foto: Finnmark idrettskrets.

tallene til golf er som nevnt misvisende på grunn av stor medlemsmasse uten tilhørighet til Finnmark. Fordelt på fylkets 19 kommuner har aktivitetstallene holdt seg stabile de siste fem årene. Hammerfest, Alta og Sør-Varanger har tilsynelatende hatt mest økning, mens Karasjok og Nesseby har hatt en liten nedgang. Økningen og nedgangen kan ha sin forklaring i tilflytting og fraflytting. En annen faktor er hvor godt den enkelte kommunene arbeider med å utvikle idretten i egen kommune, både i forhold til aktivitet og anlegg.

For fylket som helhet har de største særidrettene opplevd en positiv og stabil utvikling de siste fem årene. Fotball og ski har flatet mer ut siden 2012, mens håndball, gym & turn og svømming har hatt en jamn stigning. Finnmark har opp gjennom årene alltid produsert toppidrettsutøvere som har prestert godt, både nasjonalt og internasjonalt. Slik er det fortsatt i dag. Imidlertid må mange forlate fylket på jakt etter optimale forhold og treningshverdag for å utvikle seg videre, ofte i kombinasjon med skole eller jobb. Finnmark idrettskrets samarbeider med Olympiatoppen Nord-Norge (OLT NN) for å tilrettelegge bedre for toppidretten i Finnmark.

Finnmark fylkeskommune har sammen med Finnmark idrettskrets en samarbeidsavtale med Murmansk Oblast som tar sikte på å styrke idrettssamarbeidet over grensen. Idrettssamarbeidet skal bidra til å utvikle idrettsorganisasjonene i Finnmark og Murmansk med hovedfokus på ungdom. Målet er at flest mulige idretter omfattes av samarbeidet. Eksempler på idretter er bryting, svømming

og badminton. Det avholdes årlige møter mellom Sportskomiteen i Murmansk, Finnmark fylkeskommune og Finnmark idrettskrets hvor avtalen drøftes.

2.3.1 Idrettsanlegg i Finnmark

Deltakelse i idrett og fysisk aktivitet er i stor grad avhengig av tilrettelagte arealer og anlegg. For at flest mulig skal kunne delta må det være variasjon i anleggstyper, samtidig som anleggene ligger lett tilgjengelig i nærmiljøet. Det skal bygges anlegg for idrettens behov for konkurranseanlegg samtidig som det er viktig å ivareta og legge til rette for lavterskelaktivitet og egenorganiserte aktiviteter.

Fra og med 2015 er andelen av spillemidlene til idrettsformål på nasjonalt nivå økt. Dette skal i første rekke styrke

Barentshallen i Kirkenes.

Foto: Finnmark idrettskrets

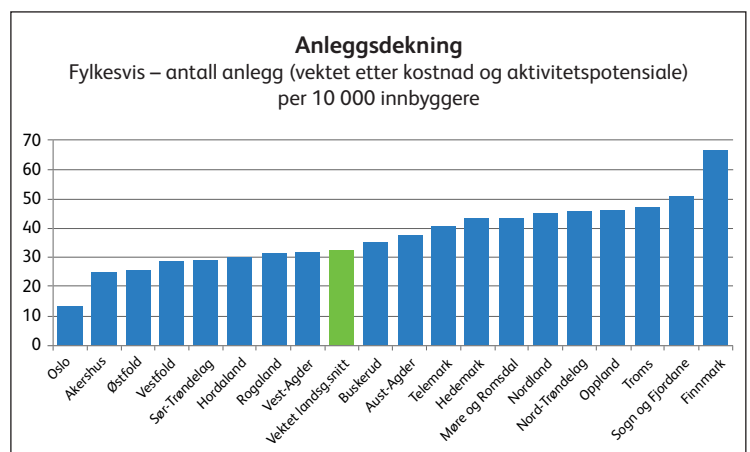
Golfanlegg i Porsanger.

Foto: Finnmark idrettskrets.

ordningen med bygging og rehabilitering av idrettsanlegg. Det som imidlertid må nevnes er at antall søknader stiger raskere. Dette får konsekvenser for anlegg som bygges med tilskudd fra spillemidlene. Etterslepet blir større og større. Ordningene med momskompensasjon til frivillige organisasjoner og ordningen med momskompensasjon ved bygging av idrettsanlegg er også styrket, men dog ikke like mye. Ordningene er viktige både for den organiserte idretten og for muligheten til å drive egenorganisert fysisk aktivitet.

Skoler blir i mange sammenhenger nevnt i forbindelse med utvikling av idrettsanlegg. Barn og ungdom tilbringer mye av sin hverdag på skolen. Det er derfor essensielt å bygge idrettsanlegg og nærmiljøanlegg i tilknytning til skolene. I dag finnes det mange gode eksempler hvor anlegg med suksess er bygd i nærheten av skoler. Da kan anleggene brukes i undervisningen, samtidig som barn og ungdom bruker anleggene flittig både i friminutter og etter skoletid. Det oppfordres til å tenke helhetlig når kommuner går i gang med slike byggeprosjekter. Skal man eksempelvis bygge skole, tenk samtidig på uteområder, idrettsanlegg, nærmiljøanlegg og tilpasning i nærmiljøet. I Finnmark er det gjerne utfordringer med store avstander. Med bedre planlegging og tilrettelegging kan man minske mange utfordringer som en sliter med i dag. Dette vil være et ledd i utvikling av gode sosiale møteplasser i lokalsamfunnene. Kulturdepartementet og NIF har i samarbeid utarbeidet en årlig statistikk-samling gjeldende idrettsanlegg og til-

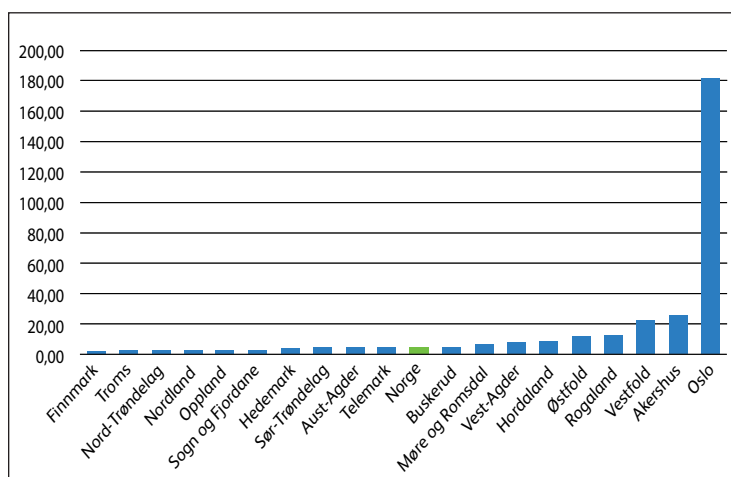
skuddsordningen for anlegg for idrett og fysisk aktivitet. Ifølge statistikken er anleggsdekningen god i Finnmark. Samlingen påpeker en stor forskjell på anleggssituasjonen i fylkene. Følgende presenteres et utdrag fra rapporten.

Figur 2: Anleggsdekning i forhold til antall innbyggere (Kulturdepartementet, 2014).

Figur 2 viser anleggsdekningen (anleggstettheten – antall anlegg per 10 000 innbyggere) for alle fylker i landet. Oslo har færrest anlegg per innbygger, mens Finnmark har flest anlegg per innbygger. Finnmark har best anleggsdekning med utgangspunkt i dagens kriterier, som ikke tar høyde for areal og reiseavstand. Når areal, reiseavstand og befolkningens reelle tilgang til idrettsanlegg tas i betraktning,

blir situasjonen en helt annen. Følgende presenteres en figur hvor anleggsdekningen beregnes ut ifra flateinnhold.

Figur 3: Anleggsdekning i forhold til flateinnhold (Finnmark idrettskrets).

Figur 3 gir et helt motsatt bilde av anleggsdekningen, hvor Oslo plutselig er på topp og Finnmark på bunnen. Flateinnhold og avstander tas ikke med som kriterier når Kulturdepartementet fordeler spillemidler til fylkene, noe som slår dårlig ut for Finnmark.

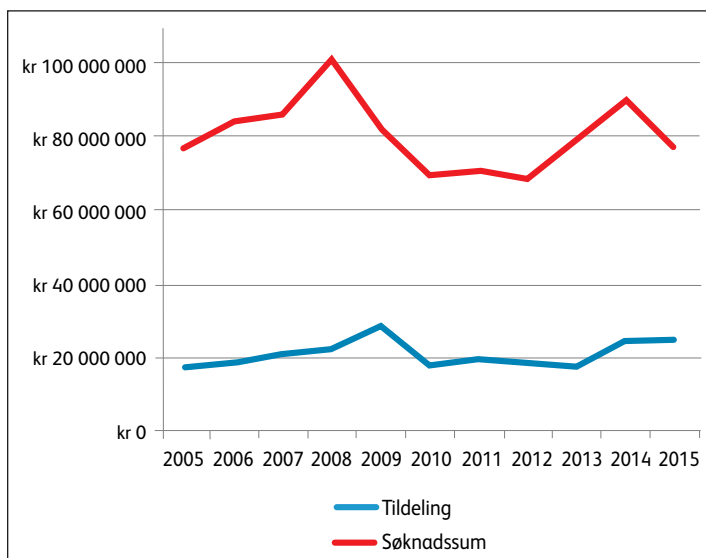
Kulturdepartementets fylkesvise fordeling av spillemidler beregnes ut ifra følgende tre kriterier: 1) godkjent søknadssum (vektes 50 %), antall innbyggere (vektes 25 %), anleggsfordeling (vektes 25 %). Lavt innbyggertall kombinert med beregningen for anleggsfordeling gir Finnmark betydelig mindre midler. Sammenlignet med andre fylker har Finnmark desidert best anleggsdekning, nettopp fordi det tas utgangspunkt i dekning per 10 000 innbyggere. Den store utfordringen i Finnmark, nemlig store avstander mellom byer og tettsteder, tas ikke med i beregningen av anleggsdekningen. I praksis kan dette bety at barn og ungdom må kjøres flere timer til nærmeste sted for å få treningsforhold med ordentlige fasiliteter. Av den grunn må vi ha bedre dekning. I det fremtidige arbeidet må vi derfor arbeide for å endre dagens kriterier.

Det har i flere år vært diskusjon rundt endring av tippene nøkkelen for å få minsket etterslepet for anlegg som bygges med tilskudd fra spillemidlene. Finnmark hadde i 2014 ca. 3 - 3,5 års gjennomsnittlig ventetid på utbetaling av spillemidler. Tippet nøkkelen har gradvis endret seg de siste årene og i 2015 ble det gitt 64 % til idrettsformål mot 56 % i 2014 og 47,9 % i 2013. Tendensen er positiv, men vi konstaterer en stadig økning i antall søknader. Differansen mellom overskuddet fra Norsk Tipping og søknadsmengden blir sannsynligvis ikke noe særlig mindre med årene, noe som får konsekvenser for etterslepet. Nedenfor presenteres en tabell som viser utviklingen de siste årene.

Tabell 5: Utviklingen i antall søknader, søknadssum og etterslep (Kulturdepartementet, 2014).

	2010	2011	2012	2013		2014
				Idrett	Nærmiljø	
Antall søknader	2128	2027	2114	2222	732	3029
Søknadssum (mill. kroner)	2575	2604	2761	2906	128	3306
Etterslep (mill. kroner)	1962	2021	2126	2221	76	2445
Ventetid på utbetaling (år)	3,2	3,2	3,3	3,3	1,4	2,8

Tabellen viser utviklingen i antall søknader, søknadssum og etterslep for landet som helhet. For 2010 – 2012 viser tallene søknadsdata gjeldende idrettsanlegg. For 2013 er både idretts- og nærmiljøanlegg synliggjort. Fra 2014 er ikke tildelingen til idretts- og nærmiljøanlegg differensiert i overføringen til fylkene slik at tallene fremover omhandler idretts- og nærmiljøanlegg samlet. Etterslepet økte også i 2014 og har nå passert 2,4 milliarder kroner på landsbasis. De 2,4 milliardene omfatter både idretts- og nærmiljøanlegg. I 2013 er etterslepet oppgitt for begge anleggstyper hver for seg, mens tallene for 2011 og 2012 kun omfatter idrettsanlegg. Nærmiljøanlegg er tatt med i tabellen fordi fylkeskommunene fra 2014 har fått en felles bevilgning til idretts- og nærmiljøanlegg, mens de tidligere mottok to separate bevilgninger. Av tabellen kan en se at etterslepet i antall kroner har aldri vært høyere.

Figur 4: Differanse mellom søknadssum og tildeling i Finnmark 2005 - 2015.

Figuren ovenfor viser differansen mellom søknadssum og tildeling til Finnmark i perioden 2005 – 2015. Helt siden 2005 har tildelingssummen fra Kulturdepartementet holdt seg stabil rundt 20 millioner kroner. I 2015 var den 23 170 000 mill. kroner. Søknadssummen har gått opp og ned som følge av variasjon i antall innkomne søknader.

Gjennom årene er et stort antall av anlegg for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv blitt realisert i Finnmark med blant annet spillemiddeltilskudd via fylkeskommunen. Antall godkjente søknader har fra 2005 – 2010 hatt en jevn nedgang fra 78 til 47 søknader. Fra 2010 økte antallet og i 2014 var vi oppe i 87 godkjente søknader, mens det i 2015 var nede i 72 søknader. Ifølge dagens kriterier for beregning av tildelingssum utgjør godkjent søknadssum 50 % av summen Finnmark får tildelt av spillemidler til ordinære anlegg og nærmiljøanlegg. Dersom man ikke lykkes med å få endret kriteriene for tildeling av spillemidlene, er kanskje dette veien å gå. Jo flere søknader som fremmes, desto mer midler vil komme anleggene i Finnmark til gode. Hvorvidt dette gagnar etterslepet er en annen diskusjon. Tabell 6 viser anleggsutviklingen for idrettsanlegg i Finnmark.

munene og idretten står for ca. 50 % hver av anleggsutbyggingen. Finnmark har et bredt spekter av idrettsanlegg, alt fra fotballbaner og flerbrukshaller til hestesportsanlegg og motorsportsanlegg, som er spredd rundt om i hele fylket. For mange anleggstyper er det relativt god dekning, mens det er et behov for å få opp dekningen på andre anleggstyper. Som følge av kunstgressløftet har nesten alle kommuner i Finnmark nå kunstgressbaner. Det er bare Kvalsund kommune som ikke står oppført med kunstgressbane, men kommunen er i gang med planleggingen av kunstgressbane. I tabellen (nederst) er et utdrag fra anleggsregisteret med eksempler på ulike anleggstyper. Tabellen gir et bilde over hvilke anlegg det bygges mest av i Finnmark. På bakgrunn av tabellen kan en også se at antall anlegg samsvarer med hvilke idretter som har størst medlemsoppslutning.

Tabell 6: Anleggsutviklingen for idretten i Finnmark fra 2005 til og med 2015.

Kommune	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Totalt antall
Vardø	0	0	0	1	0	0	0	0	5	5	4	15
Vadsø	2	3	2	1	0	1	0	1	1	3	3	17
Hammerfest	8	9	8	9	5	4	6	3	2	4	1	59
Kautokeino	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2
Alta	13	9	9	13	11	10	18	28	26	28	30	195
Loppa	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	2
Hasvik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1
Kvalsund	3	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	8
Måsøy	0	0	0	0	2	0	0	0	0	1	1	4
Nordkapp	1	1	0	4	2	1	0	0	3	2	2	16
Porsanger	2	6	6	4	3	1	0	2	3	5	3	35
Karasjok	2	4	5	3	1	2	1	0	0	1	1	20
Lebesby	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	1	4
Gamvik	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Berlevåg	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2
Tana	0	5	4	4	2	5	4	5	6	5	4	44
Nesseby	0	1	1	0	0	0	0	1	1	0	0	4
Båtsfjord	1	0	2	0	0	2	1	1	4	3	1	15
Sør-Varanger	9	7	6	6	5	4	7	7	7	7	8	73
Tot. ant. søknader	42	48	47	46	32	30	37	49	58	68	59	516

Tabellen gir en oversikt over antall godkjente søknader fra de ulike kommunene. Tabellen tar kun for seg ordinære idrettsanlegg, som utgjør hovedtyngden av alle innkomne søknader. Det må tas høyde for at alle søknader får ikke innvilget tilskudd hvert år, slik at Alta har eksempelvis ikke 25-30 nye søknader årlig. Mange av søknadene er fornyede eller gjentatte søknader. Tendensen er tydelig. Flere kommuner jobber godt med anleggsutvikling, mens andre ikke er like bevisste på å utvikle idrettsanleggene i kommunen. Åtte kommuner har mindre enn fem godkjente søknader i løpet av de siste ti årene.

Det er per 20. august 2015 registrert totalt 730 eksisterende anleggsenheter i Finnmark (ikke medregnet nærmiljøanlegg, som utgjør 170 anleggsenheter). Kom-

Anleggstype	Antall
Fotballanlegg	96
Bad og svømmeanlegg	46
Flerbrukshaller	30
Langrennsanlegg	19
Friidrettsanlegg	17
Hestesportsanlegg	7
Motorsportanlegg	7
Alpinanlegg	5
Isanlegg	1

Enkelte områder har bedre dekning enn andre, noe som har sin forklaring i hvor godt de ulike kommunene jobber med anleggsutbygging. Flere kommuner strever som følge av knappe ressurser og liten kompetanse på området.

Rulleskianlegg i Kaiskuru, Alta.

Foto: Aase-Kristin Abrahamsen.

Bygging av idrettsanlegg er ofte dyrt og spillemiddelordningen er derfor en viktig brikke i anleggsutviklingen. Ved bygging av ordinære idrettsanlegg kan kommuner, idrettslag, stiftelser og foreninger få finansiert 1/3 pluss 25 % av anleggskostnadene gjennom spillemidlene, mens de ved bygging av nærmiljøanlegg kan få finansiert 50 % av kostnadene. Da blir ikke det økonomiske aspektet ved prosjektene like utfordrende. Det er likevel enkelte kommuner i Finnmark som bygger og rehabiliterer anlegg uten å søke spillemidler. Fylkeskommunen har derfor i samarbeid med kommunene en jobb å gjøre, både i forhold til å veilede og heve kompetansen rundt om i fylket.

I løpet av de siste årene er det påvist et stort behov for rehabilitering av eksisterende idrettsanlegg i Finnmark.

Mange anlegg begynner å bli utdaterte og trenger sårt en oppgradering. Det stilles stadig strengere krav til nåtidens idrettsanlegg og kravene er gjerne langt større i dag enn de var for 20-30 år siden. Dette gir store utfordringer for anlegg som er bygget for over 20 år siden. Derfor er det viktig at fylkeskommunen sammen med kommunene gir et økt fokus på rehabilitering av idrettsanlegg. Ofte planlegges det nye topp moderne anlegg i stedet for å rehabilitere eksisterende anlegg. Dersom et anlegg er finansiert med spillemidler, plikter anleggseier å holde anlegget åpent for allmenn idrettslig virksomhet i minimum 30 (ordinære anlegg) og 20 år (nærmiljøanlegg) etter ferdigstilling av anlegget. Ordinære anlegg som har søkt og fått tildelt midler før 2013, plikter å holde anlegget åpent i 40 år.

3.0 Integrering og tilrettelegging

3.1 Minoriteters deltakelse

I Finnmark er det et mangfoldig bilde med tanke på minoriteter. Samer som urfolk, kvener som nasjonal minoritet og ikke minst asylanter og bosatte flyktninger fra hele verden. Deltakelse på ulike samfunnsarenaer varierer selvfølgelig avhengig av hvilke minoriteter vi snakker om. For innvandrere vil innvandringsbakgrunn og ikke minst botid i Norge ha betydning. Det er naturligvis også slik at ulike minoritetsgrupper har ulike deltakelsesmønstre innenfor idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Generelt er samlet aktivitetsnivå blant barn og unge med minoritetsbakgrunn lavere enn ellers. Når det gjelder trening og mosjon skiller minoritetsjenter, til forskjell fra minoritetsgutter, seg ut med lav deltakelse.

Noen hovedtendenser kan skilles ut når det gjelder minoriteter og idrettsdeltakelse. NOVAs Ung i Norge undersøkelse fra 2007 viser at minoritetsgutter bare er marginalt mindre aktive innen idrett enn majoritetsgutter.

Samtidig er minoritetsjenter klart underrepresenterte. Mens 42 % av de spurte minoritetsguttene oppga å være med i organisert idrett var det tilsvarende tallet for minoritetsjentene 16 %.

Prosjektet «Inkludering i idrettslag» er et inkluderingsprosjekt i regi av NIF hvor formålet er å tilrettelegge for aktivitetsformer som får med flere grupperinger enn den tradisjonelle idretten i idrettslag. Ulempen ved ordningen er at den bare omfatter storbyene i landet. Tromsø er den eneste kommunen i Nord-Norge som er innlemmet i ordningen. Det er ikke bare de største byene som står overfor utfordringer med å få med barn og ungdom med minoritetspråklig bakgrunn. Finnmark fylkeskommune ser absolutt et behov for slike prosjekter i sitt inkluderingsarbeid i eget fylke, både i små og store kommuner. Finnmark er ett av fylkene som har flest innvandrere og flyktninger i forhold til antall innbyggere.

Fargerik idrett i Vadsø Turnforening.

Foto: Lise Aanesen.

Generelt gjøres det i dag for lite for å få barn og ungdom med innvandrerbakgrunn i Finnmark i aktivitet. Vadsø Turnforening er et godt eksempel på et idrettslag som har tatt initiativ til et inkluderingsprosjekt (fargerik idrett i Vadsø) med tanke på å engasjere flere barn og unge med innvandrerbakgrunn i idretten i Vadsø. Prosjektet har uten tvil fått flere barn og ungdom i aktivitet, men det er utfordrende når barna skal inkluderes i felles aktiviteter med norske barn. Organisasjoner og kommuner må arbeide for å inkludere personer med innvandrerbakgrunn i idretten og friluftslivet, samt oppfordre kommuner, lag og foreninger til å ta initiativ til lignende prosjekter.

3.2 Personer med nedsatt funksjonsevne

Forskning indikerer at mennesker med nedsatt funksjonsevne er mindre fysisk aktive enn befolkningen for øvrig. I 2008 gjorde Nasjonalt dokumentasjonssenter for personer med nedsatt funksjonsevne en studie som indikerer en underrepresentasjon av barn og ungdom med funksjonsnedsettelse innenfor den organiserte idretten. Målsettingen med full integrering, der de ulike organisasjonsleddene i norsk idrett har ansvar for tilbudet, er blant annet å skape flere og bedre tilbud til personer med nedsatt funksjonsevne i de lokale lagene (KUD, St. meld. 26 – Den norske idrettsmodellen). Det er viktig at en ikke bare tenker tilrettelegging med anlegg, men at man også skaper aktivitet.

Ifølge NIFs idrettsregistrering er det per 2011 10 676 aktive medlemmer med nedsatt funksjonsevne. Fotball er den største aktiviteten, etterfulgt av boccia, svømming og håndball. I alt 54 idretter er registrert med aktive personer med nedsatt funksjonsevne. En kartlegging gjennomført av NTNU for NIF viser at hva slags type idrettstilbud personer med nedsatt funksjonsevne har på lagsnivå varierer sterkt landet sett under ett. På lokalt nivå er imidlertid mangfoldet i tilbud begrenset sammenlignet med det utvalget av tilbud som er tilgjengelig for funksjonsfriske. Tilbudet kan også beskrives som mer aktivitetsorientert enn konkurranseorientert. Omtrent halvparten av tilbudene er integrert i det ordinære idrettstilbudet i idrettslagene (KUD, St. meld. 26 – Den norske idrettsmodellen).

Treningskompis er en ordning i regi av Finnmark idrettskrets og Finnmark fylkeskommune hvor målet er å få til mer og bedre organisert aktivitet for mennesker med behov for bistand. Kommunene forvalter ordningen og knytter brukerne opp mot passende støttekontakter. Flere kommuner har prøvd ut ordningen med stor suksess og det oppfordres derfor at flere kommuner tar ordningen i bruk. Andre eksempler på tiltak er fylkeslekene, samarbeid med hjelpemiddelsentralen og et godt utviklet Boccia-miljø i enkelte kommuner.

Selv om det i dag finnes aktivitetstilbud, er det et stort

Grenseløs dag i Tromsø.

Foto: Brage Fjellheim Wiik.

behov for et bredere aktivitetstilbud i den organiserte idretten i Finnmark. Både idrettskretsen og særiddrettene jobber for å utvikle tilbudet, men det gjenstår fortsatt mye arbeid på dette feltet. Informasjon om de ulike aktivitetene må være lett tilgjengelig, slik at flest mulig vet hvilke muligheter som finnes. Vi må dra ut til dem, ikke vente på at de kommer til oss!

Klima- og miljødepartementet har en tilskuddsordning for friluftaktivitet hvor personer med nedsatt funksjonsevne prioriteres. Fylkeskommunen forvalter ordningen på vegne av Klima- og miljødepartementet. Tilskuddsordningen skiller seg fra andre ordninger ved at den gir tilskudd til aktivitetstiltak og ikke til tilrettelegging.

Fokuset på universelt utformede idrettsanlegg er styrket gjennom forankring i lovverk. De viktigste her er «Plan og bygningsloven» som sist ble endret 1.7.2010 og «Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne» som trådte i kraft 1.1.2009. Så langt det lar seg gjøre skal alle nye idrettsanlegg utformes på en måte som gjør de tilgjengelig for alle brukergrupper, uavhengig av eventuelle handikap. Dette gjelder også for rehabilitering. Benyttes prinsippene for universell utforming, vil idrettsanlegg kunne brukes av alle mennesker på en likestilt måte, inkludert personer med nedsatt bevegelse, syn, hørsel, forståelse og nedsatt toleranse for forurensing og allergifremkallende stoffer. I så stor utstrekning som mulig bør tilgjengelighet oppnås gjennom hovedløsningen, uten behov for tilpasning, særløsninger eller tilleggs løsninger. For å lykkes i arbeidet, må medvirkning fra organisasjoner for funksjonshemmede legges til grunn. Fylkeskommunen vil i løpet av planperioden ha fokus på dette i forbindelse med behandling av spillemiddelsøknader og gjennom kurs og informasjon til kommunenes saksbehandlere.

4.0 Prinsipper for tildeling av spillemidler

Det er flere forhold som har betydning for anleggsutvikling i Finnmark og som også påvirker prinsipper for fylkeskommunens spillemiddelforvaltning. Det viktigste er at kommuner og idrettslag jobber aktivt med anleggsutvikling. Det andre forholdet er statens kriterier for tildeling av spillemidler.

Dagens kriterier slår negativt ut for Finnmark, spesielt med tanke på storbyprioritering og anleggsdekning knyttet til befolkning. Finnmark har de siste årene blitt tildelt rundt 20 – 25 % i tilskudd i forhold til det totale godkjente søknadsbeløpet. Det betyr at langt fra alle søknader vil få tilskudd, noe som igjen gir ventetid for svært mange søkere uansett hvilke prinsipper vi velger. Hovedfokuset for Finnmark må være å øke antall søknader, samt sørge for at idrettsanleggsregisteret til enhver tid stemmer overens med hvilke idrettsanlegg som finnes i fylket. Det er dette registeret Kulturdepartementet tar utgangspunkt i når de fordeler spillemidlene. I tillegg må det utøves påvirkning inn mot Kulturdepartementet for å endre kriteriene for tildeling av spillemidlene, slik at areal og tilgjengelighet ivaretas.

I henhold til Kulturdepartementets bestemmelser for tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet skal spillemidlene;

- legge til rette for at alle som ønsker det, skal ha mulighet til å delta i idrett eller drive egenorganisert fysisk aktivitet.
- utvikle fysisk infrastruktur eller anlegg for idrett og fysisk aktivitet, herunder friluftsliv.
- bidra til bygging og rehabilitering av infrastruktur, slik at flest mulig kan drive idrett og fysisk aktivitet.

Målgruppe: prioritert målgruppe for bruk av spillemidler til idrettsformål er barn (6-12 år) og ungdom (13-19 år), personer med nedsatt funksjonsevne og fysisk inaktive.

Situasjonen i Finnmark er at noen kommuner jobber godt og har stimuleringsmidler for anleggsutvikling, som også bidrar til at idrettslag og andre tar et stort ansvar for utvikling av gode anlegg. Andre kommuner har enten ikke behov for mange nye anlegg eller jobber lite systematisk med gode anlegg for idrett og fysisk aktivitet. I enkelte kommuner oppleves kommunen som propp som følge av liten kompetanse om spillemiddelordningen. Dette setter en stopper for idrettslagene som står for halvparten av utbyggingen.

Fylkeskommunen må utforme prinsipper som ivaretar behov og interesser i svært ulike kommuner. Formålet og målgruppen tatt i betraktning, så vil det være utfordrende å imøtekomme alle ønsker og interesser. Den største utfordringen for anleggsutvikling i Finnmark er at vi tildeles for lite spillemidler i forhold til det reelle behovet. Finnmark fylkeskommune vil prioritere følgende prinsipper for tildeling av spillemidler i perioden 2016-2020.

1. Gjentatte søknader skal i tråd med nasjonale retningslinjer få resten av tildelte spillemidler. Andre nasjonale føringer vil også prioriteres.

2. Ventetid

- a. Søknader med lengst ventetid vil bli prioritert.
- b. Kommuner som fremmer få søknader over flere år kan i noen tilfeller tildeles midler raskere.

På grunn av mange søknader i forhold til tildelt beløp fra KUD, må det påregnes ventetid for tildeling av spillemidler på inntil 3-4 år. Kostnadskrevende anlegg må forvente lengre ventetid.

3. Kommunale prioriteringer

Kommunenes årlige prioriteringer skal følges. Fylkeskommunen vil imidlertid være observante på om kommuner ukritisk prioriterer egne anlegg foran idrettslagseide anlegg. Dersom idrettslagseide anlegg og kommunale anlegg står likt, prioriteres idrettslag.

4. Nærmiljøanlegg

- a. Alle kommuner skal få midler til minimum 1 nærmiljøanlegg.
- b. Prioritere anlegg som er tilrettelagt for flerbruk.

Alle kommuner har mulighet til å bygge slike anlegg da nærmiljøanlegg ikke er like kostnadskrevende som ordinære anlegg. Nærmiljøanleggene skal helst bygges i tilknytning til skoler eller tettbebygde boligområder. Slike enkle anlegg vil fungere som et lavterskeltilbud for spesielt barn og ungdom, og bidra til at det blir enklere for alle å være fysisk aktive. Anleggene vil også fungere som en sosial arena for mange. Nærmiljøanlegg vil fylle intensjonen om anlegg med flere funksjoner som er et mål i kulturstrategiene, samtidig som det vil være et viktig folkehelseiltak. Fylkeskommunen oppfordrer kommuner til å bygge slike anlegg.

5. Friluftslivsanlegg

- a. Inntil 5 % av tilskuddet skal gå til friluftslivsanlegg.
- b. Prioritere universelt utformede friluftslivsanlegg.

Friluftslivsanlegg aktiviserer både barn og voksne. Det er viktig å realisere universelt utformede friluftslivsanlegg i alle kommuner i Finnmark.

6. Rehabilitering av idrettsanlegg

Det er med årene påvist et stort behov for oppgradering av eksisterende idrettsanlegg i Finnmark. Enkelte anlegg er i så dårlig forfatning at de snart må stenges. Det er viktig at det gjøres gode vurderinger om rehabilitering av eksisterende anlegg før det bygges nye.

Kommunene må ha god dialog om prioriteringer med idretten, organisasjoner og utvalg. Det er kommunene som har innsikt i lokale forhold og det er kommunestyrene som gjør den kommunalpolitiske prioriteringen også innen anleggsutvikling. Fylkeskommunens rolle og funksjon er å forvalte spillemidlene som et regionalt virkemiddel som bidrar til gode anlegg i hele fylket. Spillemidlene skal motivere alle kommuner og idrettslag til å bygge og rehabilitere anlegg. I kommuner der det jobbes godt med anleggsutvikling er det et reelt tilbud til barn og ungdom, mens det i andre kommuner er et begrenset tilbud.

I realiteten er det mange føringer for forvaltningen av spillemidler som påvirker utfallet. Statens retningslinjer gir tydelige føringer som vi må forholde oss til. I tillegg kommer politiske prioriteringer i Finnmark fylkeskommune.

Finnmark fylkeskommune ser at det er behov for å utvikle nærmiljø- og friluftslivsanlegg i Finnmark, spesielt sett i lys av folkehelseutfordringene i fylket. Det er også for få kommuner som har fokus på å utvikle enklere nærmiljøanlegg og friluftslivsanlegg. Flere slike anlegg vil gi store ringvirkninger for fysisk aktivitet, trivsel og helse i Finnmark. Siden dette er lite kostnadskrevenne anlegg, vil denne prioriteringen ikke få negativ betydning for utvikling av spesialanlegg for idretten, da disse likevel vil ta hovedtyngden av spillemidlene siden de er mer kostnadskrevenne. Både topp- og breddeidretten vil tjene på å utvikle enklere anlegg, kanskje spesielt ute i distriktene. Dette betyr imidlertid ikke at fylkeskommunen vil nedprioritere ordinære anlegg og idrettens konkurranseanlegg. Ordinære anlegg og konkurransearenaene skal ivaretas.

5.0 Handlingsprogram med mål, strategi og tiltak

Nedenfor følger handlingsprogrammets mål og strategier med tiltak innenfor hver strategi. Strategiene bygger på de regionale kulturstrategiene for Finnmark 2015 – 2020. Samtidig har man sett et behov for å nyansere enkelte strategier.

Mål 1: Alle skal kunne drive med idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv i sin hverdag der de bor

Strategi	Regionale tiltak
Utvikle idretts- og friluftslivsarenaer for opplevelse og aktivitet med høyde for flerbruk og samarbeid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fylkeskommunen skal gi tilskudd til idrettsanlegg gjennom spillemidlene, med fokus på rehabilitering og anlegg i nærheten av skoler. 2. Fylkeskommunen skal kartlegge anleggssituasjonen og utarbeide regional anleggsplan. 3. Kartlegging og verdsetting av friluftsområder. 4. Kommuner bør prioritere å bygge nærmiljøanlegg for flerbruk i nærheten av skoler. 5. Prioritere nærmiljø- og friluftslivsanlegg ved fordeling av spillemidler. 6. Fylkeskommunen skal lage mal/oppskrift på nærmiljøanlegg for kommuner og idrettslag. 7. Øke bolyst og attraksjonsverdien i den enkelte kommune med tiltak innenfor idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.
Utvikle sterke kompetansemiljø innenfor idrett og friluftsliv	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fylkeskommunen skal gi driftstilskudd til regionale idrettsorganisasjoner. 2. Fylkeskommunen skal gi driftstilskudd til regionale friluftslivsorganisasjoner. 3. Gjennomføre kommuneforum/fagsamling med idrettskretsen og kommunene. 4. Kommuner skal ha kapasitet og kompetanse om spillemiddelordningen. 5. Kommuner skal ha plan som omfatter idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Mål 2: Befolkningens aktivitetsnivå og deltakelse i idrett og friluftsliv skal økes

Strategi	Regionale tiltak
Stimulere til hverdagsaktivitet	<ol style="list-style-type: none"> 1. Mer fysisk aktivitet i skolen. 2. Tilrettelegging for sykling – sykle eller gå til skole og jobb. 3. Alle kommuner bør tilrettelegge for frisbeegolfanlegg. 4. Stimuleringsmuligheter for lag og foreninger som fokuserer på aktivisering av personer med nedsatt funksjonsevne og særskilte inkluderingstiltak. 5. Turskiltprosjektet skal videreføres. 6. Statlige forvaltningsmidler til friluftsliv og sikring av friluftsområder.
Stimulere idrettslag og foreninger til å styrke breddeidretten og utvikle toppidretten	<ol style="list-style-type: none"> 1. Idrettslag og foreninger skal styrke breddeidretten med økt fokus på inkludering og tilrettelegging. 2. Videreutvikle tilbudet om treningskompis. 3. Gratis leie av treningsfasiliteter for barn og ungdom. 4. Alle skal kunne delta i idrettslag og foreninger uten for store kostnader. 5. Videreføre satsing på toppidrett gjennom toppidrettsprosjektet «Det neste steget» - Olympiatoppen Nord-Norge. 6. Videreutvikle det internasjonale idrettssamarbeidet, spesielt gjennom Idrettens Barentsutvalg og bilateralt samarbeid med Murmansk.

6.0 Litteraturliste

- Odden, A. (2008). *Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970 - 2004*. NTNU, Trondheim.
- Breivik, G. (2013). *Jakten på et bedre liv. Fysisk aktivitet i den norske befolkningen 1985 - 2011*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bøthun, Ø. K. (2015). *Aktiv eller parkert ungdom? En studie av fysisk aktivitet, aktivitetsnivå og stillesitting blant 6-, 9- og 15-åringer i samiske majoritetskommuner*. Masteroppgave: UIT – Norges arktiske universitet, Alta.
- Johansen, S. (2015). *På vei ut eller inn? En studie av aktivitetsmønster, aktivitetsnivå og fysisk form blant 6, 9 og 15-åringer i 4 samiske majoritetskommuner i Finnmark*. Masteroppgave: UIT - Norges arktiske universitet, Alta.
- Johnsen, K. A. (2015). *Friluftsliv og snøscooterkjøring blant ungdom i Finnmark. En studie av hva ungdom i Finnmark med og uten eierskap til snøscooter deltar på av friluftslivsaktiviteter, og hva snøscootereiere bruker kjøretøyet til*. Masteroppgave: UIT - Norges arktiske universitet, Alta.
- Meld. St. 19 (2014-2015). *Folkehelsemeldingen – Mestring og muligheter*. Oslo: Departementets servicesenter.
- Meld. St. 26 (2011-2012). *Den norske idrettsmodellen*. Oslo: Departementets servicesenter.
- Meld. St. 39 (2000-2001). *Friluftsliv – Ein veg til høgare livskvalitet*. Oslo: Departementets servicesenter.
- Rafoss, K., & Breivik, G. (2012). *Idrett og anlegg i endring: Oppslutning om idrettsaktiviteter og bruk av idrettsanlegg i den norske befolkningen*. Oslo: Akilles.
- Rafoss, K. & Hines, K. (under publisering) *Ung i Finnmark – En studie av bruk av fritidsarenaer og deltakelse i fritidsaktiviteter blant samisk og norsk ungdom*.
- Rafoss, K. & Seippel, Ø. (under publisering) *Friluftaktiviteter i den norske befolkning – en studie av utviklingstrekk og sosiale forskjeller i perioden 1990 – 2013*.